

ідентифікації та класифікації облікової інформації; будувати моделі прийняття рішень на основі нейромереж; здійснювати підготовку та первинну обробку даних для побудови нейромережеских моделей; подавати результати нейрообчислень у графічній та табличній формах; аналізувати результати побудови та використання нейромережеских моделей й вирішення оптимізаційних задач на основі еволюційних алгоритмів.

Список використаних джерел

1. Kovalevska N., Nesterenko I., Lutsenko O., Nesterenko O., Hlushach Y. Problems of accounting digitalization in conditions of business processes digitalization. Amazonia Investiga. Vol 11 No 55, 2022. 132-141 p. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/14425>.

2. Пантеев Р. Л. Нейронні мережі у керуванні складними технічними системами. *Вісник Київського інституту бізнесу та технологій*. 2019. № 2. С. 68-72.

3. Бреніч Я.В., Тимошук П.В. Нейромережескі методи розв'язання задачі класифікації. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22.13. С. 343-349.

4. Сторчак К.П., Тушич А.М., Козелкова К.С., Степанов М.М. Інтелектуальний аналіз даних із використанням нейронних мереж. *Зв'язок*. 2018. № 4. С. 17-19.

5. Нестеренко І.В. Екологічна політика підприємства в умовах діджиталізації економіки: Формування, організаційний та обліковий аспекти. Operation and development management of economic entities in European integration conditions: information service, mechanisms, digitalization: monograph. Publishing House of Academy of Silesia, 2022. 233-255 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/15697>.

УДК 338.436

СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА КООПЕРАЦІЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВНА ФОРМА ПІДПРИЄМНИЦТВА В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Рудік Н. М., к. с.-г. н., доцент, доцент
Natalya.m.rudik@gmail.com

Одеський державний аграрний університет, м. Одеса, Україна

Проаналізовано значення й специфіку кооперативних форм підприємництва в аграрному секторі. Обґрунтовано характер, чинники що актуалізували та обумовлювали розвиток кооперації в аграрному секторі в аспекті підприємницької діяльності. Зазначено, роль кооперативної освіти в реалізації соціально-економічного потенціалу кооперативної ідеї. Окреслено

проблеми реалізації кооперативної освіти та умов подальшого розвитку кооперування в аграрній сфері в короткостроковій перспективі.

Кооперація вважається феноменом європейської і світової цивілізації завдяки її соціально-економічному потенціалу і відповідно функціонуванню в усіх економічних системах.

Формування її відбулося в епоху Відродження під впливом соціалістичних та релігійно-етичних вчень, Т. Мора, Д. Уінстенлі, Т. Кампанелли, які кооперацію розглядали як шлях побудови “справедливого суспільства”. Ідеолог кооперативного руху соціаліст-утопіст XIX ст. Р. Оуен (1771-1858) метою кооперації задекларував знищення бідності і виховання дітей. Унікальною її місією він вважав підпорядкування господарської діяльності етичним ідеалам. [1]

В забезпеченні сталого розвитку України в умовах сучасних викликів, таких як гібридна війна, незавершені територіальна, медична, освітянська реформи, систематичне руйнування виробничої інфраструктури, падіння життєвого рівня населення, реалізація кооперативної ідеї набуває особливого значення. Кооперування сприяє задоволенню економічних, соціальних та інших потреб підприємців-кооператорів, впливає на рівень зайнятості населення сільських територій та їх доходів. Втілення кооперативної ідеї стимулює використання нових технологій й раціонального використання наявних ресурсів, посилює конкурентоспроможність й нарощення обсягів виробництва.

Світова практика продемонструвала ефективність економічної соціальної і екологічної та стабілізуючої функції кооперації. За підрахунками Організації Об'єднаних Націй, близько 3 млрд. людей, регулярно користуються послугами та продукцією кооперативів, некомерційних господарських організацій, створених для задоволення економічних, соціальних та культурних потреб. Членами таких об'єднань на початку XXI ст. було близько 800 млн. жителів Землі.

В світовій економіці функціонує понад 700 мільйонів кооперативів, в країнах ЄС близько 250 тисяч кооперативів, тоді як в Україні станом на 2022 рік 28 тисяч, з яких лише частина працюючі [2].

Світовими лідерами кооперативних форм визнано Японію і США. Так в Японії кооперативи є монополістами в агросекторі, вони на продовольчому ринку реалізують близько 90% всієї сільгосппродукції, при цьому в кооперативах працює 91% всіх фермерів. Частка сільськогосподарських кооперативів на аграрному ринку ЄС становить 40–50%, а обсяг річного обороту 10 найбільших фермерських кооперативів становить понад 93 мільярди доларів, що майже дорівнює річному ВВП України [2].

Оцінювання становлення й розвитку світових сільськогосподарських кооперативів дозволяє розглядати їх як найперспективнішу організаційно-правову форму з колективною власністю, добровільною працею, взаємодопомогою, гуманними моральними відносинами; чинником підвищення життєвого рівня населення. В сучасному світі кооперативи та їх об'єднання,

розглядають як ефективну форму самоорганізації та самопомоги сільгоспвиробників і відповідно як форму реалізації підприємницької ідеї.

Аграрний сектор України представлений великою кількістю дрібних товаровиробників: фермерських господарств, особистих селянських, фізичних осіб - сільськогосподарських товаровиробників. Їх питома вага у загальному виробництві продукції сільського господарства перевищує 50%.

Зазвичай вони мають обмежене ресурсне забезпечення своєї діяльності; жорстку конкуренцію, не можуть забезпечити великі обсяги виробництва, первинну обробку та зберігання зібраного врожаю, фінансово не можуть ефективно забезпечити просування й збут своєї продукції на внутрішньому та на зовнішньому ринках. В умовах війни та в повоєнний період ці обмеження загостряться.

Розвиток сільськогосподарської кооперації потенційно дозволить підвищити результативність діяльності малих та середніх товаровиробників, насамперед особистих й фермерських господарств, сприятиме розвитку інфраструктури ринку сільськогосподарської продукції; створенню умов для зниження витрат, слугуватиме джерелом зайнятості, доходу, соціального стану, в першу чергу, мешканців сільських територій.

Основними видами діяльності сільськогосподарського кооперативу законодавчо передбачено виробництво, переробка, заготівля, закупівля, зберігання, збут, продаж сільськогосподарської продукції, постачання засобів виробництва і матеріально-технічних ресурсів та інші види сервісного обслуговування членів кооперативу, зокрема надання технологічних, транспортних, меліоративних, ремонтних, будівельних послуг, послуг з ветеринарного обслуговування тварин і племінної роботи, з бухгалтерського обліку і аудиту, науково-консультаційного обслуговування.

Особливо перспективна реалізація кооперативної ідеї через інтеграцію малих особистих селянських і фермерських господарств, у галузях садівництва, виноградарства, плідництва й овочівництва, вирощування декоративних, лікарських, ефіроолійних та інших малопоширених культур.

Натепер кооперативний рух, має більш ніж 200 річну історію є інституціонально оформленим, а кооперативи є частиною інституційного механізму ринкової економіки. Кооперативні ідеї реалізуються у конкретному соціумі і взаємодії з правовою ідеологією, втілюючись в кооперативній діяльності, тому її розвиток має неоднозначну тенденцію в різних країнах.

155-річна історія становлення української кооперації відбувалась в поєднанні ідеалістичної і ідеологічної ідей в різних співвідношеннях відповідно історичних умов, що ускладнило її розвиток й повертало на етап формування. До 1917 р. відбулося формування трьох головних видів селянської кооперації: споживчої, кредитної і сільськогосподарської. В подальшому підпорядкування державним структурам, примусова колективізація сільського господарства, відмова від засадничих демократичних принципів функціонування кооперації унеможливили її сталий розвиток, як форми підприємництва. Такий історичний

спадок позначається на динаміці розвитку сільськогосподарської кооперації її нестабільності.

В 2016 році в Україні, за даними Асоціації тваринників України, було зареєстровано 1048 сільськогосподарських кооперативів, з яких реально діяло лише 558 об'єднань[3].

Станом на 2020 рік кооперативне середовище України було представлене 28 тисячами кооперативів, з них 1008 сільськогосподарські виробничі, 1268 обслуговуючі сільськогосподарські кооперативи, 761 споживчий кооператив [1].

Розвиток підприємництва в сільськогосподарському кооперативному середовищі зазнає надзвичайно повільних змін, в 2021 році в Україні зареєстровано було 1269 сільськогосподарських кооперативів, з яких реально працювало 735, і їх частка на ринку сільськогосподарської продукції становила близько 1% [4].

Становлення сільськогосподарської кооперації в Україні продовжує залишатися на етапі формування. Розвиток кооперативного сектору національної економіки уможливорює реалізацію підприємницької ініціативи громадян, забезпечує зайнятість та посилює соціальний захист населення. Кооперація визнана інноваційною формою діяльності, як процес співпраці людей, організаційно-правовою формою якого є кооператив, який є частиною інституційного механізму ринкової економіки [5].

Унікальність кооперації полягає в поєднанні соціального та економічного аспектів. В соціальна складова місії кооперації спрямована на соціальну підтримку, соціальні гарантії, подолання бідності, сприяння розвитку демократії й формуванню громадянського суспільства. Економічна складова покликана сприяти реалізації ідеї, самозабезпеченню робочих місць, отриманні прибутку. В підсумку сільськогосподарська кооперація є важливою формою розвитку малого підприємництва в аграрному секторі та розвитку сільських територій. Особливої актуальності це набуває в умовах війни та повоєнного відновлення економіки, продовження становлення реформованих територіальних громад.

Реалізуються кооперативні ідеї через діяльність, здійснювану на основі системи кооперативних принципів з урахуванням законодавчо-правового регулювання.

Правові, організаційні, економічні та соціальні основи функціонування сільськогосподарської кооперації, особливості утворення і діяльності сільськогосподарських кооперативів, їх об'єднань визначає Закон «Про сільськогосподарську кооперацію» [№ 819-IX від 21.07.2020](#). Відповідно до нього сільськогосподарський кооператив це юридична особа, утворена фізичними та/або юридичними особами, які є виробниками сільськогосподарської продукції і добровільно об'єдналися на основі членства та на засадах самоврядування для провадження спільної господарської та іншої діяльності з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб [7].

Статутом кооперативу передбачається як поліпшення матеріальних умов так й підвищення рівня знань і вдосконалення практичних навичок сільського населення та сільськогосподарських товаровиробників. Однією із причин стримуючих розвиток кооперування в сільському господарстві є відсутність підготовлених кооперативних лідерів. Гарно започаткована ідея, як правило в процесі спроби реалізації, закінчувалась на початковому етапі його функціонування. В Україні, зокрема в 2021 році, із зареєстрованих 1269 сільськогосподарських кооперативів реально працювало 735.

Законом «Про сільськогосподарську кооперацію» [№ 819-IX від 21.07.2020](#) відповідно статті 31, кооперативна освіта визначена одним із пріоритетних завдань сільськогосподарського кооперативу, забезпечення здійснення її покладається на органи управління сільськогосподарського кооперативу, а загальні збори сільськогосподарського кооперативу щороку оцінюють стан розвитку кооперативної освіти та її вплив на розвиток кооперативу [7].

Відповідно статті 21. п. 4 фонд розвитку формується за рахунок вступних, членських (за наявності) внесків та відрахувань від фінансового результату (прибутку) сільськогосподарського кооперативу, що залишається після сплати податків, зборів та інших обов'язкових платежів, передбачених законом, а також за рахунок інших не заборонених законом надходжень. Але для кооперативу на етапі становлення виділити кошти на кооперативну освіту проблематично, оскільки наявні фінансові обсяги більшості кооперативів не дозволяють це зробити.

Фінансування кооперативної освіти може відбуватися через сільськогосподарські кооперативні об'єднання та громадські спілки, утворені з метою сприяння розвитку сільськогосподарської кооперації, але варто визнати що в умовах теперішніх викликів це буде неможливо.

В Україні, згідно державного Реєстру, на постійній основі надають дорадчі послуги 692 професійних сільськогосподарських дорадники, а також 777 експертів-дорадників, їх мало.

В умовах теперішніх викликів Україна має створити свою модель розвитку сільськогосподарської кооперації, як особливої форми підприємництва, реалізація потенціалу якої забезпечить: захист товаровиробників економічними методами, підвищить ефективність їх господарської діяльності та конкурентоспроможність, сприятиме створенню робочих місць, підвищить життєвий рівень населення, сприятиме забезпеченню продовольчої безпеки держави, сталому розвитку економіки регіонів.

І особливе місце в розвитку і формуванні кооперативного підприємництва посідає кооперативна освіта. Проблеми з її здійсненням мають бути вирішеними за участю держави.

Дослідження тенденцій розвитку кооперативних форм підприємництва в короткостроковій перспективі, показало що основними чинниками стримуючими їх розвиток лишаються: ідеологізація в історичному розрізі, нестабільність соціально-економічних умов функціонування кооперації,

непослідовна інформаційна та фінансова державна підтримка, правова неузгодженість інтересів учасників кооперації, нерозуміння переваг й психологічна неготовність та недовіра населення до такого виду підприємництва, відсутність підготовлених кооперативних лідерів.

Список використаних джерел

1. Рудік Н. М. Історичний аспект розвитку сільськогосподарської кооперації. *Агросвіт*. 2021. № 9-10. С. 38–45. <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3434&i=5>
2. Сергій Лабазюк: Сільськогосподарська кооперація потребує перезавантаження: *Agravery.com* URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/sergij-labazuk-sogodni-v-ukraini-nemaє-zodnogo-uspisnogo-silskogospodarskogo-kooperativu> (дата звернення 24.11.2022).
3. В Україні зростає число сільськогосподарських кооперативів <https://agronews.ua/news/opryliudneno-kil-kist-fermers-kykh-hospodarstv-v-ukraini/>
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL. <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 24.11.2022).
5. Рудік Н.М. Проблеми розвитку сільськогосподарської кооперації: макроекономічний аспект. *Таверійський науковий вісник*. Серія: Економіка. Випуск 5, 2021. С.47-58. URL: <http://www.tnv-econom.ksauniv.ks.ua/index.php/journal/issue/view/5>
6. Разом до розвитку: чому інвестувати у кооперативи стає надійніше. URL. <https://agravery.com/uk/posts/show/razom-do-rozvitku-comu-investuvati-u-kooperativi-stae-nadijnise>
7. Закон України “ Про сільськогосподарську кооперацію ” № 819-IX від 21.07.2020 р. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/819-20#Text> (дата звернення 25.11.2022).